

Milan Moguš i Neda Pintarić, *Poljsko-hrvatski rječnik*.
Školska knjiga, Zagreb 2002. viii, 1151 str.

Za svaku su kulturu važne njezine veze s drugim kulturama. Hrvatska je kultura s nekima bila u jačim vezama, s nekima su te veze bile manje. Za jačanje veza važni su rječnici, u oba smjera. Veze među narodima onoga što se pomalo maglovito naziva srednjom Europom bile su u raznim vremenima razne, i lijepo je prisjetiti se kakva zanimljiva detalja iz vremena kada se o današnjici kao budućnosti gotovo nije ni moglo razmišljati. Tako nam se u autorskom predgovoru velikoga *Poljsko-hrvatskoga rječnika* Milana Moguša i Nede Pintarić iz podaleke prošlosti pojavljuje Bijela Hrvatska, jer Poljaci i Hrvati »dijelili su zajedničku sudbinu još« od toga vremena, imajući i »povijesna razdoblja sa zajedničkim vladarima« (u stoljećima XIV–XVI., poslije i s Habsburzima).

*

Naravno, naše su veze s Poljacima, kako ih danas osjećamo, mlađe. Možda se i ne ćemo sjetiti primjerice XVII. stoljeća – Gundulićeva *Osmana* i te poljske sastavnice u njemu, ili Križanićevih *poljskih* veza. Ali mnogi prijevodi s poljskoga iz XIX. i XX. stoljeća ipak su nam u mislima – spomenimo makar Henryka Sienkiewicza i Czesława Miłosza. Tu su i kazališni komadi Sławomira Mrożeka. Sjetit ćemo se i sjajnih poljskih filmova, ili barem jednoga autora koji je počeo u Poljskoj, Romana Polanskoga (u Poljskoj *Polański*), od njegova poljskoga *Noža u vodi* do američkih filmova, *Bala vampira* (tojest: *Neustrašivi ubojice vampira ili Oprostite, ali vaši su zubi u mojem vratu*) i *Rosemaryne bebe* i drugih, i sada *Pijanista*. A možda je trag gledanja nekih poljskih televizijskih serija 70ih godina potvrдна razgovorna riječ *dobże* (p. *dobrze*).

Današnjica je zaista bogata mnogim mogućnostima. Vele autori da bi rječnik trebao biti »i kulturno-znanstvenom podlogom za ostvarivanje zamisli o užoj suradnji zemalja Srednje Europe, od Baltika do Jadrana, kako bi one osnažene ušle u 21. stoljeće«, on pomaže »boljem upoznavanju« naših naroda, može »olakšati gospodarske odnose, pospješiti turizam između obje zemlje te unaprijediti kulturnu i znanstvenu suradnju«.

Današnje je vrijeme takvo da se utječemo trećim jezicima: kao što su prije stoljeće i više, srednjoeuropski Slaveni međusobno razgovarali ondašnjim srednjoeuropskim pomoćnim saobraćajnim jezikom njemačkim, tako će danas mnogi posegnuti za današnjim takvim ali globalnim jezikom engleskim. A trud da budemo kao neki ilirci, koji su tako rado učili ine slavenske jezike – nije tako težak. Surađivati s Poljacima i s njima saobraćati *na poljskome*, zar to nije i prirodno? Ponuditi Poljaku rječnik s hrvatskim jezikom: zar to nije lijepo?

Hrvatsko-poljska rječnika bila su tri: J. Benešića (objavljen u Zagrebu 1949)

te D. Burić-Didak i V. Frančića (objavljeni u Poljskoj, 1936. i 1956–59). Tu je i koristan rječnik *leksičkih zamki* (*Pulapki leksykalne*) Emila Tokarza (objavljen u Katowicama 1998), rječnik onih sličnih i često i porijekleno povezanih poljsko-hrvatskih parova riječi koje mogu zavesti na krivo tumačenje (npr. *gruby* »debeo« : *grub* »szorstki«, ili *juha* »životinjska krv, pogrdno također ljudska krv« : *juha* »zupa«, dakle ono što su, uz mnoge druge nazive, *lažni prijatelji*).

*

Rječnik Milana Mogaša i Nede Pintarić, sa svojih današnjih 100 000 natuknica, prirodna je nadopuna uz veliki Benešićev rječnik iz 1949., s oko 66 000 hrvatskih riječi.

Rječnik je veoma bogat: izrađen je po načelima davanja »značenjskih sklopova s najfrekventnijim govornim frazama«, a u odabiru riječi »prednost je dana suvremenom leksiku«, no »nisu izostavljani ni arhaizmi, regionalizmi i dijalektizmi koji bi mogli biti od koristi prevoditeljima«, pa su takve riječi dane za onima suvremenima. To se tiče i hrvatske sastavnice, jer su uvrštavane takve riječi — npr. *komputer* : *kompjutor*, *računalo*, *računar*, *elektronski mozak*, gdje je samo riječ *računalo* današnja obična i uz nju žive još *kompjuter* i *kompjutor* (vidi se i po tome što je dano *komputerowy* : *računalni*, *kompjutorski*), dok je sklop *elektronski mozak* danas veoma rijedak; ili *telefon* : *telefon*, *brzoglas*. Dane su i rijetke današnje riječi, npr. *telewizja* : *televizija*, *dalekovidnica* (ali *telewizyjny* : *televizijski*, nema pridjeva *dalekovidnični*).

Dobar je pregled potrebnih sklopova riječi te važnijih frazema — evo npr. *chudy jak deska* (*szczapa/szkielet/patyk/wiór*) : *suh kao daska*, *mršav kao trlica* (*kostur, štap, kolac, čačkalica, bakalar*), ili *gruba ryba* : *krupna zvijerka*, *utjecajna osoba*, ili *suchy jak pieprz* (»papar«) : *suh kao barut*, ili *zdrówy jak ryba* (*rydz, byk, koń*) : *zdrav kao dren* (*riba*).

Naravno, u rječnik ne može ući sve iz naše jezične prošlosti — pa ovdje da usput spomenem samo jednu zanimljivost. Poljaci imaju riječ *poludnie*, koja znači i »jug« i »podne« (*w południe* = *u podne*, *dziś w południe* = *danas u podne* itd.). U nas je danas samo *podne*, no u svojoj smo prošlosti imali tu riječ i za jug: tako u raznih pisaca sve do u XIX. stoljeće, i imamo ju upravo u *Osmanu*. — Ušlo je ipak ponešto iz jezične prošlosti ili iz rubne sadašnjosti (npr. one spomenute riječi *brzoglas* i *dalekovidnica*).

Knjiga ima dodatak, *Kratku poljsku gramatiku* Nede Pintarić, gdje se na 35 stranica (1117–1151) daje osnovni pregled, koji možemo vidjeti i kao podsjetnik za onoga koji već ima neke osnove poljske gramatike.

Taj je rječnik, »dugo očekivan, napose u sveučilišnim krugovima«, itekako dobrodošao ne samo »edukativno sredstvo hrvatskim studentima (...) i poljskim i drugim slavistima«, nego je on itekako dobrodošao kulturi i hrvatskoj i poljskoj.

Alemko Gluhak